

VAPAUSSODAN PERINTÖ

4/2013

63. numero

Julkaisija

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry.

ISSN

2242-7597

**Toimitus
ja taitto**

Jyrki Uutela ja Nina Schleifer

Sähköposti: vapaussota.helsinki@gmail.com

Puhelin: 040 500 4906 / 040 500 6138

Paino

Tyylipaino Oy, Helsinki

Kansikuva

Alpo Sailon luonnos Vapaudenpatsaaksi

- Valok. Suomen Kuvalehti 19.4.1919

Aineisto

Vapaussodan Perintö -lehden ilmestymisaikataulu:

Aineistopäivä

Julkaisupäivä

24.3.2014**14.4.2014**

22.9.2014

13.10.2014

Aineisto pyydetään toimittamaan johonkin yllämainituista toimituksen yhteystiedoista aineistopäivään mennessä.

SISÄLLYSLUETTELO

Puheenjohtajan palsta: Hartiat kapenevat.....	3
Ruth Munckin muistotilaisuus Hausjärvellä.....	4
Yhdistyksen kesäretki Lahden Hennalaan.....	6
Silfverhjelmin suku kruunun palveluksessa	10
Jääkärien jäljillä Lockstedtissa.....	13
Taistelijan päivät Ilomantsin Hattuvaaralla.....	16
VHSPY:n kesän 2014 matka Viroon.....	17
Alpo Sailo isänmaan asialla.....	18
Alpo Sailon luona.....	22
Toimituksen pöydältä: Kynttilöiden syttyessä.....	25
Kutsu syyskokoukseen ja Tammissunnuntain juhlaan.....	26
Hallituksen yhteystiedot ja tiedotuksia.....	27
Tulevaa ohjelmaa.....	28

Puheenjohtajan palsta

HARTIAT KAPENEVAT

Olemme ylpeitä tästä yhdistyksemme lehdestä. Kattojärjestömme Vapaussodan Perinneliiton 34 jäsenyhdistyksen ryppäessä olemme vain keskisuuri järjestö. Olemme kuitenkin onnistuneet toimittamaan jäsenkuntamme luettavaksi neljästi vuodessa varsin laajan ja mielestämme laadukkaana 28-sivuisen lehden.

Keskustelimme yhdistyksen hallituksessa 3.9. varsin vakavaan sävyyn lehtemme tulevaisuudesta. Yhdistyksessämme on 28 ainaisjäsentä. Syyskuun kolmanteen päivään mennessä 149 henkilöä oli maksanut tämän vuoden vuosijäsenmaksunsa. Jäsenmaksut ovat yhdistyksemme pääasiallinen tulonlähde. Ilman aiempien hallitusten kartuttamaa peruspääomaa emme olisi kyenneet toimittamaan tämäläistä lehteä. Totesimme, että emme voi levollisin mielin katsoa saldomme hupenevaa numerosarjaa. Meidän on muistettava perinnetyömme ehkäpä tärkein osa: sankarivainajien kunnianosoitukset havuseppelein ja kukkavihkoin merkkipäivinä. Lisäksi meidän on huolehdittava jonkintasoisesta juhlallisuuksien vararahastrasta vuodelle 2018. Lehtemme ylittää valitettavasti tämän päivän kantokykymme.

Pidin - ja koko hallituksemme pitää - lehtämme jäsenistömme erittäin tärkeänä tiedonlähteenä. Eri syistä kaikki eivät voi osallistua Ostrobotnian kuukausilounaille. Lehtemme on tarjonnut jokaiselle jäsenellemme mahdollisuuden perehtyä jälkikäteen lounas-esitelmiin, jotka on kattavasti referoitu lehdessä. Lisäksi asiantunteva kirjoittajakunta on tarjonnut korvauksetta apuaan, ja olemme saaneet lukea ansiokkaita artikkeleita yhdistyksemme edustamalta aihealueelta.

On kuitenkin alue, jolla olemme onnistuneet enintään tyydyttävästi: ajankohtaistiedottaminen. Vaikka lehtemme onkin ilmestynyt nyt neljästi vuodessa, meillä on ollut kasvavia

haasteita saada tapahtumatiedot riittävän ajoissa varmistettua, jotta tieto ohjelmatarjonnastamme saavuttaa jäsenkunnan riittävän ajoissa. Tämän alueen ongelmat paljastuivat selkeimmin kesäretkemme kohdalla. Jotta tieto retkestämme Lahden Hennalaan olisi tavoittanut jäsenkunnan ajoissa, lehden sovittua ilmestymispäivää aikaistettiin. Lehti saatiin lukijoille perjantaina 23.8. ja matka tehtiin lauantaina 24.8. Matkalle mahtui mukaan 20 henkilöä. Matkalle osallistui 19 henkilöä. Näinkin hyvä tulos johtui hallituksen aktiivisesta otteesta: soitettiin mahdollisille lähtiäjille ja otettiin ilmoittautumiset ”siltä istumalta”. Mutta hyvä lukija: olisiko se vapaaksi jäänyt 20. paikka ollut juuri sinun paikkasi, jos olisit saanut tiedon retkestä aikaisemmin?

Hallitus käsittelee yhdistyksen ensi vuoden toimintasuunnitelmaa 5.11. ja esittää ehdotuksensa yhdistyksen syyskokoukselle 28.11. Aivan ilmeisesti tulemme ehdottamaan siirtymistä vuosittain kahdesti: huhtikuussa ja lokakuussa ilmestyvään nykyisenlaiseen lehteen. Sen lisäksi yhdistyksen puheenjohtaja ja sihteeri laativat tilanteen mukaan, arviolta kahdesti vuodessa jäsenkunnalle lehtemme tapaan postitse toimitettavan ajankohtaistiedotteen.

Huolestamme ei ole ainoastaan rahojemme riittävyys. Tämän tasoisen lehden toimittaminen on työläs prosessi, ja toimituksemme kapasiteetti heikentyneen ohessa on varsin rajallinen.

Emme me yksin painiskele näiden ongelmien kanssa. Samat haasteet ovat useimmilla veljesjärjestöillämme. Useimmat meistä kuuluvat jäsenenä useaan maanpuolustuksen perinneyhdistykseen tai veteraanijärjestöön. Poistuminen riveistä syystä tai toisesta kertautuu useassa yhteisössä. Vaikuttavuutemme vähenee ja hartiamme kapenevat kiihtyvällä vauhdilla. Tähän haasteeseen meidän on pureuduttava heti, kun olemme saaneet lehtemme ja ajankohtaisviestintämme kauttaaltaan hyvin tyydyttävälle tasolle.

11.10.2013

Markus Uomala
Puheenjohtaja

RUTH MUNCKIN MUISTOTILAISUUS HAUSJÄRVELLÄ

Yhdistyksestämme osallistui kahdeksan henkilöä Veljesapu-Perinneyhdistys ry:n järjestämään Schwester Ruth Munckin muistotilaisuuteen Hausjärven kirkolla 4. päivänä elokuuta 2013. Auringon helottaessa pilvetömältä taivaalta kävelimme juhlallisessa lippukulkueessa kauniin kirkkopihan poikki Ruth Munckin haudalle.

Lippukulkue - Valok. Nina Schleifer

Ensimmäisinä laskivat seppeleen Veljesapu-Perinneyhdistyksen edustajat: puheenjohtaja Pekka Kääriäinen, SS-veteraani Kosti Cande sekä yhdistyksen jäsen Jussi Häyrynen. Sitten olivat vuorossa Liisa Viranko ja Raili Louhisola, jotka kunnioittivat Ruth Munckin työtä ja muistoa yhdistyksemme kukkatervehdyksen kera.

Raili Louhisola ja Liisa Viranko - Valok. Nina Schleifer

Vapaaherratar Ruth Munck liittyi ensimmäisen maailmansodan aikana Saksassa taistelevien suomalaisten jääkäreiden joukkoon sairaanhoitajana. Hänestä käytettiin pataljoonan sotilaiden keskuudessa nimitystä Schwester Ruth. Hän saapui jääkärien pääjoukossa Vaasaan 25. helmikuuta 1918 ja työskenteli vapaussodan aikana ensin sairasjunassa ja sitten Karjalan kannaksella kenttäsairaalassa. Hän osallistui aktiivisesti Lotta Svärd -yhdistyksen toimintaan sen perustamisesta alkaen. Vuosina 1941–1943 Munck liikkui Euroopassa ja antoi panoksensa Saksan sotavoimissa palvelleiden suomalaisten Waffen-SS -vapaaehtoisten hoitoon. Sodan jälkeen Munckia syytettiin väärin perustein maanpetoksesta ja hänet tuomittiin neljäksi vuodeksi kuritushuoneeseen. Vapauduttuaan Ruth Munck asettui Hausjärvelle Leponiemen kartanoon, jossa hän järjesti vuotuisia tapaamisia entisille jääkäreille sekä SS-pataljoonan miehille syntymäpäivänsä aikoihin elokuussa. Näissä tapaamisissa oli usein läsnä myös sairaanhoitaja Laine-Maire Kyöstilä, joka hänkin oli liittynyt toisen maailmansodan aikana suomalaisten vapaaehtoisten joukkoon Saksan Itärintamalle.

Laine-Maire Kyöstilää pyydettiinkin totuttuun tapaan muistelemaan ystäväänsä Ruth Munckia. Hän kertoi sairastelleensa viime aikoina ja käyttäneen aikansa paperiensa tutkimiseen. Hän oli löytänyt vanhojen papereiden joukosta erään ”tienpätkän”: *”Ruth Munck kirjoitti minulle pari pientä kirjelappusta jo sodan aikana, joissa hän tavattomasti harmiteli, ettei ollut saanut Liisaa (Berg) ja minua kiinni, kun olisi niin toivonut meitä vieraiksi Leponiemeen. Kyytikin Hyvinkään asemalta olisi järjestynyt. Emme päässeet, koska olimme Karjalassa töissä. Tulin ajatelleeksi, että hyvänen aika – tiehän on se mitä me kuljemme, se tie joka alkoi Kaukasuksella näiden poikien ja veljien kanssa – ja se näyttää*

jatkuvan. Täytyy sanoa, että minä en ole yhtään päivää katunut niistä vuosista mitä olen ollut mukana. Harmittelen, että moni asia on tullut huonosti hoidettua, mutta tie on se tärkeä - ja se näyttää tulevan minulle yhä tärkeämmäksi ja tärkeämmäksi. Kiitän siitä, että järjestitte minulle taas tämän tilaisuuden tulla tänne.”

Yhdistyksemme pitkäaikainen jäsen Laine-Maire Kyöstillä muistelee lämpimin sanoin ystäväänsä Ruth Munckia. Taustalla lippuvartio sekä Ruth Munckin hauta.
- Valok. Nina Schleifer

Kunnianosoitusten jälkeen siirryimme lähellä olevaan ravintolaan, jossa Veljesapu-Perinneyhdistys ystävällisesti tarjosi maittavan lounaan. Siellä saimme kuulla saksalaisen Heinz Keithin kertomuksen Ukrainassa Uspenskajan kylässä sijaitsevasta uudelleen vihitystä Wiking-divisioonan hautausmaasta. Keith on eläkkeellä Bundeswehristä ja avusti Veljesapu-Perinneyhdistystä, kun kaatuneiden suomalaisvapaaehtoisten nimet hakattiin kivipaasiin Wiking-divisioonan hautausmaalla.

Lounaan yhteydessä minulla oli tilaisuus vielä keskustella Laine-Maire Kyöstillän ja Kosti Canden kanssa. SS-veteraani Canden mielenkiintoisissa kertomuksissa olisi aiheita moniinkin artikkeleihin, ja odotankin innolla joulukuussa ilmestyvää muistelmateosta.

Laine-Maire Kyöstillältä sain kuulla, että Ruth Munckin koti Leponiemi on lohkaistu Erkylän kartanosta. Erkylän kartanon omistaa nykyään Sinituote Oy:n Ilkka Brotherus. Leponiemessä on puolestaan vuokralaisena pianisti Olli Mustonen. Leponiemeen kuuluu 1 000 hehtaaria metsää, joita pitkin Ruth Munck oli Kyöstilläkin kuljetellut volkswagenillaan ja näyttänyt mm. isänsä perustaman kansakoulun. Keskellä peltoa sijaitti Ruth Munckin itsensä tekemä leikkimökki, jossa oli tapana juoda kahvit ja syödä mustikkapiirakkaa. Samalla saatiin ihaila mökin seiniä, jotka Munck oli maalanut täyteen kukkasia.

Keskustelumme lopuksi Kyöstillä muisteli Ruth Munckin hautajaisia: *”Minä olin muiden poikien kanssa takapenkissä, sillä jääkäreitä oli silloin vielä aika paljon elossa, ja he tietysti istuivat etupenkissä. Täytyy kyllä sanoa, että kun jääkärit menivät arkun viereen laskemaan kukkasensa, itkua ei voinut pidättää. Oli niin liikuttava tilaisuus. Haudalla esiintyi hyvinkääläinen mieskuoro, joka lauloi ”Warum bist du so ferne”. Aina kun olen kirkon edessä, muistan nämä asiat.”*

Tämä muistelo jäi valitettavasti viimeiseksi keskusteluksemme, sillä syksy toi mukanaan suru-uutisen: Laine-Maire Kyöstillä kuoli 29.9.2013. Vaikka hänen maallinen taipaleensa päättyi, tie jatkuu – se muistojen ja arvonnannon täyttämä tie, jota me perinneyhdistyksissä kuljemme.

Kiitämme Veljesapu-Perinneyhdistystä tästä hienosta tilaisuudesta sekä yhdistyksellemme lahjoitetusta omistuskirjoituksella varustetusta Suomalaisten Waf-fen-SS –vapaaehtoisten matriikkelista. Toivottavasti yhteistyömme jatkuu.

Nina Schleifer

YHDISTYKSEN KESÄ- RETKI LAHDEN HEN- NALAAN

Lähdimme lauantaina 24.8.2013 Lahteen tutustumaan Hennalan upseerikerhoon sekä Sotilas-musiikkimuseoon ja Sotilaslääketieteen museoon. Söimme retkemme aluksi Etelä-Suomen juhlapalveluiden loihtimaa maittavaa lounasta Hennalan upseerikerhon ratsuväen salissa. Isäntänämme toimi Ilmari Ojala, joka kertoi lounaan lomassa asiantuntevasti upseerikerhon historiasta ja esitteli sen muotokuvakoelmaa.

Ojala totesi, että Hennalan varuskunnan rakennuskanta on tsaarinvallan ajalta. Upseerikerhon rakennuskin on vuodelta 1912. Alun perin se palveli siis nimenomaan venäläisenä upseerikerhona. Suomalaiseen käyttöön rakennus tuli vapaussodan jälkeen, jolloin Tampereen rykmentti käytti sitä omana upseerikerhonaan ja kehitti samalla myös kerhon säännöt. Nämä säännöt hyväksyi aikanaan myös Hämeen ratsurykmentti. Upseerikerhon sääntöihin kuuluu muutamia velvoittavia asioita upseereille sekä myös heidän rouvilleen: *”Upseerilla tulee olla moitteeton maine ja hyvä nimi. Upseeri on käynyt kadettikoulun mutta vanhempien upseerien suhteen voidaan tehdä joitakin poikkeuksia, jos heillä on tarpeelliset tiedot. Jos upseeri on naimisissa, tulee rouvan täyttää ne vaatimukset, jotka upseerikunta asettaa uusille rouville. Edellytetään myös, että upseerilla on hyvä yleinen sivistys ja käyttäytyminen sekä riittävä kotikasvatus. Upseerin tulevalla vaimolla tulee olla moitteeton nimi ja moitteeton maine. Vaimolla täytyy olla hyvä kotikasvatus ja käytös. Upseerilla, joka aikoo mennä avioon, tulee olla hyvät varallisuussuhteet, jotta hän voisi ottaa osaa yleiseen seuraelämään niiden vaatimusten mukaan, jotka naineelle upseerille rykmentissä asetetaan.”*

Hennalan upseerikerhon muotokuvakoelma

Ensimmäinen Ojalan esittelemä taulu ratsuväen salissa kuvaa Torsten Stålhandskea, joka oli suomalainen Ruotsin armeijassa palvellut ratsuväen kenraali ja hakkapeliittojen päällikkö kolmikymmenvuotisen sodan aikana. Hän syntyi Porvoossa vuonna 1593. Ojala korosti pilke silmäkulmassa yhtä Stålhandsken persoonallisuuden piirrettä: hän oli kulttuuri-ihminen, taiteen ja kirjallisuuden ystävä. Sotaretkellään hän nimittäin ryösti Århusin piispan kirjaston ja toi sen Turkuun. Stålhandsken Kristina-vaimo lahjoitti kirjaston Turun akatemialle. Kirjasto kärsi valitettavasti huomattavia vahinkoja Turun palossa 1820-luvulla.

Seuraavana oli Pro Patria -taulu, jossa ensimmäisenä on Jorma Gallen-Kallelan nimi. Ojala totesi Gallen-Kallelan kaatuneen talvisodan alkaessa joulukuun ensimmäisenä päivänä sellaisissa olosuhteissa, joissa voidaan hänen kuolemansa katsoa pelastaneen toisen paikalla olleen ratsuväen upseerin, Adolf Ehrnroothin, hengen.

Kun Uudenmaan rakuunarykmentti valitsi vuonna 1928 Mannerheimin omaksi kunniapäälliköksi, Hämeen ratsurykmentti heräsi valitsemaan itselleen oman kunniapäällikön. Tämän arvon sai myöhempi ratsuväen kenraali Ernst Linder, joka on syntynyt Suomessa 1868. Hän varttui Ruotsissa äitinsä kotikunnalla ja valmistui siellä ratsuväen upseeriksi. Vapaussodan alettua Linder palasi Suomeen ilmoittautuen palvelukseen. Mannerheim oli kiitollinen, että hän sai avukseen Linderin kaltaisen koulutuksen saaneen ammattisotilaan ja antoi tälle Satakunnan ryhmän komentajuuden. Ojala katsoo, että Ernst Linder oli Rudolf Waldenin tavoin yksi Mannerheimin harvoista todellisista ystäväistä. Hän mainitsi myös kuriositeettina, että Linder oli kolmesti

naimisissa. Jokainen hänen pojistaan sai peräti viisi etunimeä, joista viimeinen oli Ernst tai Ernstsson. Tyttäret saivat tyytyä neljään nimeen, joista viimeinen oli Ernstdotter. Ratsuväen salissa olevan komean maalauksen Linder oli teetättänyt Saksassa.

Seuraava muotokuva oli Muurmannin sissiretkellä kunnostautuneesta everstiluutnantti Arnold Majewskista, ”Mäskistä”, joka siis menestyi erinomaisesti sodassa, mutta ei erityisen hyvin rauhanajan palveluksessa. Kerran eversti Tiiainen oli tarkastuskäynnillä ollen täsmällisesti paikalla Majewskin myöhästyessä. Kun Majewski ratsasti paikalle, kysyi kiihtynyt Tiiainen: *”Kumman täällä kuuluu odottaa – teidän vai minun?”* Tähän Majewski vastasi tynesti: *”Herra eversti, se odottaa, joka tulee ensimmäisenä.”* Erään kerran Majewskin ollessa vapaan vietossa hänen hyvää ystäväänsä Wredeä etsittiin tämän luota. Rykmentin esikunnan lähettiin kysyessä: *”Herra luutnantti, onko luutnantti Wrede täällä?”* Majewski totesi: *”En minä tiedä, ei ole vielä siivottu.”*

Seuraavaksi tutustuimme ratsuväen salin toisella seinällä kunniapaikalla oleviin muotokuvii Hämeen ratsurykmentin Mannerheim-ristin ritareista. Hämeen ratsurykmentti oli vain pataljoonan kokoinen joukko-osasto, mutta tästä pienestä joukosta tuli kuitenkin neljä Mannerheim-ristin ritaria. Ojalan mielestä tämä kertoo jotakin siitä mieslaadusta, joka Hämeen ratsurykmentissä palveli mutta se kertoo myös komentajasta, joka tunsu miehensä perinpohjin ja teki sinnikkäästi esityksiä heidän palkitsemisestaan. Palkitut upseerit olivat majuri Eero Leppänen, kornetti Teppo Hirvi-Kunnas, vääpeli Lauri Skyttä sekä kersantti Allan Anttila. Merkille pantavaa Ilmari Ojalan mukaan on, että tästä neljän hengen joukosta puolet oli siis aliupseereita. Monet kerrat Hämeen ratsurykmentin sodanai-kainen komentaja kenraalimajuri Gustaf

Ehrnrooth korostikin rykmenttinsä aliupseerien taitoa. Äänessään havaittavaa kotiseutuylpeyttä huomautti Ojala myös, että puolet palkituista oli etelä-pohjalaisia.

Ilmari Ojala - Valok. Nina Schleifer

Lievää haikeutta tuntien hyvästelimme tämän hienon ja perinteikkään upseerikerhon. Nykyisen tietämyksen mukaisesti tilausravintolatoiminta Lahden Upseerikerholla jatkuu normaalisti myös vuoden 2014 jälkeen, jolloin Hennalan varuskunta lakkautetaan. Toivottavasti myös muotokuvakokoelman ja muun perinneaineiston säilymisestä huolehditaan.

Tämän kiintoisan vierailun jälkeen riensimme Sotilasmusiikkimuseoon, jossa Lahti-opas everstiluutnantti evp. Seppo Toivonen piti yleisöluennon vuoden 1918 tapahtumista Lahden seudulla. Valitettavasti esitys keskittyi punavankeihin ja Hennalan vankileiriin pohtimatta vapaussodan syy- ja seuraussuhteita. Niinpä en käsittele luentoa sen enempää.

Luennon jälkeen tutustuimme omatoimisesti Sotilasmusiikkimuseon kokoelmiin. Tässä vuonna 2003 perustetussa Sotilasmusiikkimuseossa esitellään suomalaista sotilasmusiikkia 1600-luvulta nykypäivään. Vaihtuvan näyttelyn teemana oli Lahti 1918.

Sotilaslääketieteen museo

Tämän jälkeen Seppo Toivonen esitteli meille vuonna 1983 avattua Sotilaslääketieteen museota, jossa esitellään sota-ajan lääkintähuoltoa etulinjasta sotasairaalaan. Museo on saanut käyttöönsä puolustusvoimien käytöstä poistettua materiaalia eri aikakausilta, ja se antaa kävijälle hyvän kokonaiskuvan niin sota-ajan hoitoketjusta joukkosidontapaikkoineen ja kenttäsaaraloineen kuin puolustusvoimien rauhanajan sotilasterveydenhuollosta.

Museossa on mahdollista tutustua esimerkiksi evakuointiin, haavoittuneiden kuljetukseen, eläinlääkintähuoltoon sekä meri- ja ilmavoimien erityisvälineistöön. Kenttäsaaralaa on havainnollistettu alkuperäisillä esineillä varustetuilla huoneilla käsittäen vastaanotto-osaston, leikkausosaston, vuodeosaston, apteekin ja varaston. Kierroksella näimme paljon mielenkiintoista esineistöä, osa maallikoillekin tuttuja ja yhä käytössä. Toivonen esitteli meille kuitenkin erään hänen mielestään kaikkein eniten muuttuneen instrumentin ja lupasi antaa demonstraation sen käytöstä halukkaille. Kyseessä oli hirviömäisen näköinen ruokatorven tähystin, jota kukaan joukostamme ei sattuneesta syystä halunnut kokeilla.

Seppo Toivonen kertoi esimerkin evakuointiketjusta. Kun Karjalan kannaksella alkoi suurhyökkäys kesäkuun alussa, tykkien jyske kuului Lahteen asti. Tällöin Lahdessa sijaitsevan 8. Sotasairaalan päällikkölääkäri alkoi kohottaa sairaalan valmiutta. Parin viikon päästä alkoi Lahden asemalle tulla sairasjunia, joissa jokaisessa oli kolmisensataa potilasta. Lopujen lopuksi kahdessa viikossa noin 4 500 haavoittunutta piti siis pikaisesti saada hoitoon. Tehtävä oli haastava. Toivonen muisteli myös erään kauhavalaisen sotainvalidin kertomusta. Tämä haavoitui Karjalan kannaksella. Kun hänet oli

viety kenttäsaaralaan, tuli ilmoitus, että sairaala on täysi, ja hänet jätettiin pihaan odottamaan kuljetusta. Joukkosidontapaikalla laitettut siteet oli aukaistu vasta kahden viikon kuluttua Lahden lyseossa.

Kenttäsaaraloissa työskenteli lottien lisäksi myös Punaisen Ristin sairaanhoitajia, jotka eivät välttämättä kuuluneet Lotta Svärd -järjestöön. Toivonen muistelikin, että eräs museossa kävijä oli kertonut äitinsä olleen sairaanhoitaja, joka jatkosodan aikana joutui tuuraamaan etulinjan pataljoonan lääkäriä joukkosidontapaikalla tämän ollessa lomalla.

Naisia työskenteli siis hyvinkin vaativissa paikoissa. Niihin lukeutui eittämättä myös KEK eli kaatuneiden evakuointikeskus, johon myös oli mahdollista museossa tutustua. Eräs näyttelyn avajaisissa mukana ollut lotta oli kertonut Toivoselle, että hän oli ollut perustamassa yhtä KEK:iä keväällä 1940. Hän kohosi pinoittain jäätyneitä nuoria miehiä, jotka piti sulattaa riihessä, pestä, pukea ja arkuttaa. Pelkkä ajatus tuosta tehtävästä jättää sanattomaksi.

Tämän mielenkiintoisen museon kokoelmat kuuluvat Sotamuseolle, joka siirrätkään osan näyttelystä Liisankadun toimipisteeseen vuoden 2017 tienoilla, jolloin osa valitettavasti varastoidaan tilanpuutteen vuoksi. Nyt museo pyörii talkoovoimin, lähinnä museovastaava Seppo Toivosen työpanoksen turvin. Hän sanoo maksavansa kunniavelkaa niille ihmisille, jotka aikoinaan menivät sen ketjun läpi, mihin juuri tutustuimme. Kiitos siitä.

Marskin keppi

Sotilaslääketieteen museossa on myytävänä myös ns. Marskin keppejä. Manerheim oli hankkinut itselleen kaksi ortopedisesti oikein suunniteltua kävelykeppiä Algeriassa tapahtuneessa auto-onnettomuudessa vaurioituneen jalkansa

vuoksi. Nähtyään talvisodan syttyttyä ensimmäiset sotavamman saaneet toipilaat Mannerheim ajatteli, että hänen kepitään saattaisi olla näille apua. Hän valmistutti Suomen Punaisen Ristin pajoissa omista kepeistään 2 500 jäljennöstä, joita jaettiin invalideille ensin SPR:n sairaaloissa ja sitten muuallakin. Henkilökohtaisesti Mannerheim antoi 41 hopealaatalla ja monogrammillaan varustettua keppiä.

Museossa on myytävänä kahdenlaisia keppejä: aitoja sekä vaaleampia jäljennöksiä. Museo on saanut aidot kepit Ilmajoen lääkintävarikolta, ja ne ovat edelleen hyvässä käyttökunnossa. Museon teettämiä edullisempia jäljennöskeppejä ei voi käyttää kävelykeppinä, ne on tarkoitettu vain koriste-esineiksi.

Museosta saatavaan esitteeseen on otettu katkelma Veijo Meren kirjasta *"Suomen marsalkka C G Mannerheim"*, jossa kuvataan Algeriassa sattunutta auto-onnettomuutta seuraavasti: *"Ulkomailla Mannerheimilla oli toinen maailma, toinen elämä, vapaus, josta hän Suomessa vain saattoi haaveilla. Ulkomailla hänestä otettiin valokuvia, joissa hän nauroi, virnisti, notkisti polvensa. Talvisodan jälkeen hän oli legenda sielläkin ja joutui piilottamaan yksityiselämänsä.*

Algeriassa Mannerheim sai päähänsä ajaa itse. Ajo päättyi onnettomasti. Sen jälkeen hän ei ajanut. Sota-aikana hän kertoikin, ettei ollut vuosikymmeniin tarttunut auton rattiin. Kun hän pahassa äkkililanteessa joutui sen kerran tekemään, ei siitä mitään tullut.

Algeriassa Mannerheimin ohjaama auto syöksyi tieltä viisi metriä syvään rotkoon, törmäsi tien vieressä olevaan viinitarhaan. Mannerheim sinkoutui syöksen aikana autosta ulos, ja kun hän makasi alhaalla maassa, hän näki talon kokoisen autonsa kaatuwan päälleen ja

uskoi kuolevansa siihen paikkaan. Hän selvisi onnellaan. Häneltä murtui reisi- ja solishuu ja useita kylkiluita. Neljä ja puoli tuntia hän joutui makaamaan maassa ilman että kukaan kulki ohi tai huomasi häntä. Kaiken lisäksi satoi. Mannerheim pelkäsi jo jäävänsä peltoon koko yöksi. Vasta pimeässä lyhtyjen valossa hänet löydettiin, sidottiin ja kannettiin pois. Hän sai lievän keuhkokuumeen, jota poti kaksi viikkoa. Jalka oli vedossa. Mannerheimista tuntui, että käytetty paino ei ollut riittävä. Hän kirjoitti kotiin Richard Faltinille ja selosti tälle vammansa ja hoidon. Faltin vastasi, että paino ei ollut riittävä. Sitä oli lisättävä. Hienotunteisena miehenä Mannerheim houkutteli yhden hoitajista liitolaisekseen ja järjesti isomman painon yön ajaksi. Lisäpaino otettiin pois ja pantiin piiloon päiväksi, ettei lääkäri, joka hoidosta vastasi, saisi tietää. Mannerheim ei halunnut loukata tätä.

Reisiluun murtuma lyhensi jalkaa kaksi senttiä. Ehkä osasyynä oli tuo liiallinen hienotunteisuus. Mannerheim käytti loppuikänsä sen jalan kengässä irtopohjaa ja satulassa lyhyempää jalustimen remmiä. Hänen kävelystään ei vika näkynyt. Saunassa sen kyllä huomasi."

Nina Schleifer

Yhdistyksemme jäseniä kesäretkellä Sotilaslääketiiteen museossa - keskellä museon opas everstiluutnantti evp. Seppo Toivonen - Valok. Nina Schleifer

SILFVERHJELMIN SUKU KRUUNUN PALVELUKSESSA

Syyskuun 10. päivänä kokoonnuimme kuuntelemaan valokuvilla höystettyä mielenkiintoista sukuhistoriaa Silfverhjelmeistä. Filosofian tohtori Erkki Wuolijoki totesi esityksensä aluksi, että vaikka televisiossa taannoin nähty ohjelma väitti Suomen olevan ruotsalainen, yhtä hyvin voisi sanoa, että Ruotsi on suomalainen. Monet suomalaiset kenraalit ja piispat ovat olleet kuninkaan lähipiiriä Ruotsissa ja vaikuttaneet siten voimakkaasti kuninkaiden koulutukseen ja yhteiskunnalliseen kulttuuriin. Tästä hyvänä esimerkkinä toimii Silfverhjelmien suku, jonka jäsenet ovat vuosisatojen ajan palvelleet kruunua - onpa heidän joukossaan peräti kaksi sotamarsalkkaa ja viisi kenraalia.

Erkki Wuolijoki - Valok. Nina Schleifer

Suvun tunnettu historia alkaa 1200-luvun puolivälistä Kalmarin linnasta, jossa jo toisessa polvessa toimi linnan voutina Isak vastaten linnan arkipäivän elämästä. Hänen poikansa otti nimen Hopeakypärä - Silfverhjelm. Suku tunnetaan jo 1400-luvulta aateloituna.

Vuonna 1681 syntynyt **Göran Silfverhjelm** ilmoittautui 20-vuotiaana armeijaan ja pääsi aatelisena upseerina nopeasti Kaarle XII:n lähipiiriin. Hän oli mukana Kaarle XII:n voittoaikana sotaretkellä Narvassa samoin kuin kohtalokkaassa Pultavan taistelussa. Tämän huonosti päättyneen taistelun jälkeen kuningas pakeni Turkkiin viideksi vuodeksi mukanaan 300 miestä, joiden esimiehenä Göran Silfverhjelm toimi. Hänet nimitettiin sotamarsalkaksi vuonna 1734.

Seuraava maininnan arvoinen sukunsa edustaja on **Carl Adam Silfverhjelm**, joka toimi Pommerin sodassa 1757-1762 suomalaisjoukkojen komentajana.

Eversti **Carl Göran Silfverhjelm** toimi puolestaan Österbottenin rykmentin komentajana Oulussa. Suomen sodan aikana hän perääntyi joukkoineen Suomen armeijan ylipäällikön W. M. Klingsporin määräyksestä Etelä-Suomesta ja jakoi monen aikalaisensa kohtalon kuollen koleraan vuonna 1808. Hän oli kuitenkin ennättänyt saada kolme poikaa, Gustav Adolfin, Erikin ja Göran Fredrikin, joista jokainen kunnostautui upseereina tsaarin palveluksessa.

Vuonna 1799 Oulussa syntynyt **Gustav Adolf Silfverhjelm** valmistui Haapaniemellä kadetiksi ja teki monipuolisen sotilasuran päätyen kenraalimajurina Siperiassa olevan jalkaväkiarmeijakunnan päämajoitustaloksi. Wuolijoki totesi: ”On oikeasti kova juttu, kun Suomessa syntynyt ja koulutettu suomalainen mies päätyi koko Siperian päämajoitustaloksi.”

Hänen veljensä **Erik Silfverhjelm** syntyi vuonna 1805 Oulussa ja valmistui kadetiksi Haminassa. Hän palveli uskollisesti Venäjän keisaria ja osallistui sekä Turkin sotaan 1828-1829 että Puolan kapinan kukistamiseen 1831-1833. Myös hänet siirrettiin Siperiaan, jossa hänetkin ylennettiin kenraalimajuriksi ja sijoitettiin armeijan ratsuväkeen Irkutskin sotakomissariaatin päälliköksi. Päästyään eläkkeelle hän hankki Siuntiosta Pickalan kartanon ja 7 manttaalia maata.

Gustav Adolf ja Erik Silfverhjelm kuolivat lapsettomina, mutta vuonna 1800 syntynyt kolmas veli **Göran Fredrik Silfverhjelm** jatkoi sukua vaimonsa Eva Amalia Ascholinin kanssa saaden kaksi poikaa, Carlin ja Turen.

Vuonna 1841 syntynyt **Carl Silfverhjelm** oli hänkin Haminan kadetti, joka osallistui Suomen Tarkk'ampujapataljoonassa Turkin sotaan 1877-1878. Carl Silfverhjelm pääsi tsaarin lähipiiriin hyvän sukunsa ansiosta päätyen kenraalimajuriksi. Eräällä metsästysretkellä hän teki suuren vaikutuksen tsaariin ampuessaan riekon lennosta luodikolla ja saikin tältä lahjaksi hienon haulikon. Jäätyään eläkkeelle Suomen sotalaitoksen rakennusten intendentin tehtävistä hän asui Korkeavuorenkatu 7:ssä, jossa sai surmansa vapaussodan aikana punaisten sekoittaessa hänet nuoreen Silfverhjelmiin. Punaisten ampuessa konekiväärillä taloa ja ikkunoita hajalle Carl Silfverhjelm huusi: *"Ei kannata tulla, minä olen vanha mies - menkää pyydystämään nuorempia"*. Silfverhjelm vastasi tuleen, ja hän sai haavoitettua kymmenkuntaa punaista, kunnes amukset loppuivat. Viimeisen luodin Silfverhjelm jätti itselleen.

Carlin viisi vuotta vanhempi veli **Ture Silfverhjelm** erosi armeijasta "vain" kapteenina, sillä häntä kiehtoivat rautatiet ja sen aikainen huipputeknologia. Myös tsaari piti rautatieverkostoa tärkeänä

asiana ja halusi rautatieasemien johtajiksi aatelisia. Niinpä Ture Silfverhjelm päätyi mm. Porvooseen ja Tikkurilaan perustamaan rautatieasemia. Hänet on haudattu vaimonsa Louise Adelaide Munsterhjelmien kanssa Porvoon hautausmaalle, josta löytyy tänäkin päivänä heidän hautaristinsä.

Turelle ja Louiselle syntyi vuonna 1872 poika, **Gustav Adolf Silfverhjelm**, jonka punaiset siis ilmeisestikin sekoittivat Carl Silfverhjelmiin vapaussodan aikana. Gustav Silfverhjelm nai Sannäsin kartanon nuoren perijättären Ingrid Eklundin, joka kuitenkin kuoli vuonna 1899 lapsivuoteeseen vasta 19-vuotiaana. Vuotta myöhemmin Gustav Silfverhjelm osti vuoden ikäiseltä tyttäreltään Sannäsin kartanon. Vuonna 1901 hän avioitui Loviisan Sarvilahden kartanon tyttären Elsa von Bornin kanssa, ja pariskunta asettui asumaan Sannäsiin.

Gustaf Silfverhjelm - Valok. teoksesta Suomen vapaussota vuonna 1918, s. 293

Gustav Silfverhjelm oli vuonna 1915 perustamassa Sotilaskomiteaa, joka oli Haminan kadettien perustama itsenäisyysaktivistien järjestö, jonka tarkoitus oli irrottaa Suomi Venäjältä sotilaallisilla keinoin Saksan armeijan avulla. Kokouksia pidettiin Sannäsin kartanossa. Wuolijoen mukaan Sannäsin kartanoon *"hiipparoi siis outoa sakkia takaportaita pitkin"*. Usein nähty vieras oli mm. Hannes Ignatius.

Gustav Silfverhjelm alkoi järjestellä suojeluskuntia Porvoon alueella. Aseita pyrittiin hankkimaan mm. Saksasta, josta saatiinkin tieto sukellusveneeseen saapumisesta Sannäsin edustalle Loviisan ja Porvoon välimaastoon 17. marraskuuta 1917. Gustav Silfverhjelm lupasi mennä vastaan heiluttamaan myrskylyhtyä. Wuolijoki kertoi, että Silfverhjelm ei kuitenkaan löytänyt heti polkupyörää ja myöhästyi puoli tuntia sovitusta tapaamisesta. Sukellusvene oli onneksi odottamassa, ja niinpä siitä päästiin purkamaan räjähdysaineista, aseista ja kahdesta radioasemasta koostunut kolmen tonnin lasti. Vastalahjaksi Silfverhjelm antoi suuren tahkojuuston, joka ei kuitenkaan mahtunut kokonaisuena sukellusveneeseen luukusta vaan piti ensin puolittaa. Kuten tiedetään, sukellusvene tuhoutui paluumatkalla, mutta sillä Suomeen tuodut kahdeksan jääkäriä ja rantakallioille purettu aselasti olivat osaltaan vaikuttamassa vapaussodan voittoon.

Punaisten ylivoima oli kuitenkin Porvoon seudulla armoton ja niinpä mm. Itä-Uudenmaan suojeluskuntien ylipäällikkönä toiminut Gustav Silfverhjelm ja Elsa-rouvan veli Ernst Von Born joutuivat pakenemaan Pellingin jälle ja lopulta Viroon, josta he pääsivät palaamaan takaisin Suomeen Saksan kautta. Wuolijoki totesikin: *”Gustav Silfverhjelm oli käynyt läpi kauhEAN kokemuksen, mutta niinhän kaikki muutkin olivat käyneet. Suomi oli verissä päin vapaussodan jälkeen.”*

Vuonna 1903 syntynyt Elsan ja Gustavin poika **Lorenz Silfverhjelm**, oli RUK:n käynyt lakimies. Vuonna 1939 hänet komennettiin ratsuväkeen ja myöhemmin ryhmä Oinosen hallinto- ja oikeustoimiston päälliköksi. Ratsuväki, erityisesti Uudenmaan Rakuunarykmentti, piti Wuolijoen mukaan kunnia-asianaan pukeutua tyylikkäästi valkoiseen silkkikaulukseen ja hienoihin saappaisiin. Ratsuväen ollessa liikkeellä upseerin takana kulkevalla kärki-

miehellä piti olla koko ajan kivääri ampu-mavalmiudessa. Eräs silloinen huvittelu-muoto oli susien ampuminen, sillä susia oli paljon, koska niille riitti ruokaa taistelu-maastossa.

Silfverhjelmien vaakuna - Valok.

http://www.adelsvapen.com/genealogi/Silfverhielm_nr_159

Göran Silfverhjelm otti 1600-luvun loppupuolella vaakunakseen hopeakypärän. Hänen vaimonsa nimi oli Ekeblad, joten vaakunaan lisättiin tammenlehdet. Vuosisatojen kuluessa vaakunan ympärille on tullut avioiduista suvuista ja suurista taisteluista erilaisia lisukkeita, tästä esimerkkinä turkkilainen puolikuu muistona monista Turkissa käydyistä sotaretkistä.

Suvusta on nykyään jäljellä vain Porvoon hautausmaalla oleva hautakappeli, mausoleumi, sillä Lorenz Silfverhjelm oli suvun viimeinen miespuolinen jälkeläinen. Wuolijoki pohtikin esitelmänsä lopuksi: Mitä muuta tästä kunniakkaasta suvusta on tänä päivänä jäljellä? Suku on aina palvellut kruunua ja samalla kansaa, mutta jostakin syystä tällaisista sukuhistorioista ei juurikaan nykyään keskustella eikä niitä tutkita. Toivottavasti viime vuosina maallikoiden keskuudessa virinnyt kiinnostus sukututkimukseen tuo tällaisia sukutarinoita jatkossa myös yleiseen tietoisuuteen ja ehkäpä myös yleisen historiantutkimuksen osaksi.

Nina Schleifer

JÄÄKÄRIEN JÄLJILLÄ LOCKSTEDTISSA

Lokakuun 8. päivänä saimme päivittää tietojamme jääkäreistä Vapaus sodan Imatran Seudun Perinneyhdistyksen puheenjohtajan Jorma Ignatiuksen opastamina. Hän tunnustautuu innokkaaksi Suomen sotaväkeen ja itsenäisyyteen liittyvien asioiden keräilijäksi. Hänen sairaanhoitajavaimonsa onkin todennut, että keräilyharrastus on kuin syöpä: se tekee etäpesäkkeitä kaikkialle. Ignatiuksen yksityisellä kotimuseollaan on Sotaveteraaniliiton myöntämä tammienlehvästatus. Keräilyharrastus alkoi rintaman puhdetöistä, joita onkin kertynyt noin 1 000 kappaletta. Ignatius tekee yhteistyötä mm. Rajamuseon kanssa: viime vuonna järjestettiin Mannerheimnäyttely, tänä vuonna on vuorossa Sotilas- ja puukko -näyttely ja ensi vuodeksi on tekeillä Torjuntavoitto-näyttely.

Ignatius oli tuonut mukanaan katseltaviksemme osan Lockstedt-kokoelmastaan, joka käsittää lähinnä postikortteja ja muita dokumentteja. Seinälle hän oli ripustanut Lockstedtin leirin alueen puuvillakankaalle liimatun kartan vuodelta 1910. Todennäköisesti tämä saksalaisella täsmällisyydellä tehty kartta on ollut taskussa myös jääkäreillä, sillä se on tietävästi ainoa painos.

Jääkärimerkki on tehty siten, että luvun 27 voi lukea kummin päin tahansa – Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelmaan kuuluvasta postikortista (osa)

Lockstedtin leiri sijaitsee Elbe-joen pohjoispuolella, Hampurin ja nykyisen Kielin kanavan välisellä alueella. Ensimmäinen maininta leiristä on jo vuodelta 1846, ja ensimmäiset sotilaat olivat preussilaisista miehitysjoukoista vuonna 1865. Vuonna 1870 leirillä oli jo 1 600 metrin pituinen ja kilometrin levyinen ampumarata, 46 parakkia, 10 hevostallia, 4 keittiötä, hallintorakennus ja upseerimessi. Sotilaskoti rakennettiin vuonna 1912. Vuoteen 1921 mennessä leirillä oli ollut yhteensä 44 000 sotilasta ja siviiliä, sillä se toimi myös ensimmäisen maailmansodan ”evakko”-leirinä. Sotilaskäytön väitettiin loppuneen vuonna 1926, tosin Kansallissosialistisen Työväenpuolueen ammattikoulu ja urheilukoulu sijaitsivat siellä vuodesta 1929 alkaen.

Jääkäri numero 1, Gunnar Öhman, saapui Berliiniin 22.1.1915. Ensimmäiseen partiolaiskurssiin 25.2.1915 osallistui 189 ylioppilasta partioasuissa. Kurssin johtajana toimi majuri Maximilian Bayer, joka oli myös Saksan partioliikkeen puheenjohtaja. Ignatius totesi, että varmaan saksalaisetkin ihmettelivät, keitä nämä partiopuvuissa kulkevat aikuiset miehet ovat sotilasleirin aidatuilla alueilla ilman yhteyksiä ulkomaailmaan.

Vuonna 1914 kulkenut postikortti, jossa kuvataan jääkäreiden saapumista Lockstedtin asemalle sekä elämää leirillä. - Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelma

Harvinainen kuva partioasuisista suomalaisista leirillä. - Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelma

Elokuussa 1915 suomalaisista muodostettiin Ausbildungstruppe Lockstedt, johon keisari Wilhelm II oli hyväksynyt otettavaksi jopa 2 000 miestä. Lockstedtissä koulutettiin lopulta yhteensä 1 897 suomalaista. Virallinen nimi Königlich Preussisches Jägerbataillon Nr. 27 annettiin pataljoonalle toukokuussa 1916.

Tunnetuin Lockstedtin maamerkki oli vesitorni, joka varoitti myös ammunnoista. Jos tornin huipulle oli nostettu pallo, kovapanosammunnat olivat käynnissä leirialueella. Kasarit oli rakennettu suurimmaksi osaksi tiilestä, mutta myös nopeasti pystytettäviä aaltopahvirakenteita sekä puurakenteita käytettiin. Leirin komentaja kenraali von Bodin määräsi 10.2.1915 Kanttiini nr 7:n vain suomalaisen käyttöön. Suomalaisen asuttamat parakit ympäröitiin piikkilangalla, suomalaiset eivät siis päässeet ulos eivätkä saksalaiset sisään. Ignatius totesikin: *”Mahtoi olla kaikille osapuolille outoa, kun kaikki tapahtui tavallaan salassa eikä kukaan vastannut mihinkään kysymykseen.”*

Kanttiini numero 7. - Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelma

Varsinaista jääkäripostia on erittäin vähän saatavilla. Kyseessä on salainen toiminta, joten jääkäreiden omaisten hallussa saattaa olla kiertoteitse lähetettyä postia, mutta keräilijöille niitä ei pahemmin ole kulkeutunut.

Ensimmäinen vierailu, minkä jääkärit dokumenttien mukaan tekivät, suuntautui Kaiser-Wilhelm-kanalille ja Hampuriin Reeperbahnille teatteriin katsomaan Lentävää Hollantilaista. Toukokuusta alkaen myönnettiin myös lyhyitä lomia, jolloin jääkärit saattoivat tutustua Saksaan – Suomeen ei ollut mahdollista tulla. Vaikka tuohon aikaan saksalaisissa sotilaskanttiineissa olutta ei pidetty alkoholijuomana vaan elintarvikkeena, kaikki alkoholituotteet ja tupakka kiellettiin jostakin syystä suomalaisilta. Syytä voi vain arvailla.

Postikortti saksalaisten kotiuttamisjuhlasta: *”Juokaa veljet – panimo tarvitsee tyhjiä tynnöreitä.”* - Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelma

Rintamakokemusta annettiin suomalaisille parin vuoden ajan, mutta heitä ei komennettu pahimpiin paikkoihin, jotta he voisivat aikanaan lähteä vapauttamaan Suomea. Heidät määrättiin Saksan 8. armeijan osaksi kesäkuusta 1916 maaliskuuhun 1917. Erik Waseniukselle myönnettiin 12.7.1916 ensimmäinen Rautaristi. Jorma Ignatius kertoi kuriositeettina, että koska hakaristi on nykyään Saksassa kielletty tunnus, 2. maailmansodan aikaisia rautaristejä saa myydä vain siten, että hakaristi on peitetty punaisella teipillä. Edes suomalaista Lottaristiä ei voi myydä Saksan e-bayssa piilottamatta hakaristiä, vaikka tunnuksilla ei ole mitään tekemistä keskenään.

Kuninkaallisen Preussilaisen Jääkäripataljoona 27:n karjalaiset ottivat kesällä 1917 yhteisen kuvan Libaussa - Valok. Jorma Ignatiuksen kokoelma

Jääkärien pääjoukon lähtiessä Suomeen S/S Arcturuksella, laulettiin köysien irrotessa ensin ”Deutschland, Deutschland über alles” ja sitten ”Porilaisten marssi”. Alus oli sangen pieni, 854 jääkäriä varten oli vain 139 makuupaikkaa. Kuten tunnettua, alus saapui Vaasaan 25.2.1918.

Jorma Ignatiuksen kokoelmissa on myös vuonna 1914 postikorteiksi painetut hyvin erikoiset ruokalastat, joita nykyään ei varmasti missään saisi julkaista. Aamupalaan kuului esimerkiksi Bayrische Prügelsuppe (baijerilainen pieksemissoppa) ja Oesterreichische Haubizenklöschen

mit gebläuten Serben (itävaltalaiset haupsipallerot sinisiksi hakattujen, mustelmilla olevien serbien kera), ja päivälliseksi tarjoiltiin Englische Lügenbrühe mit japanischen Schlitzaugen (englantilainen valheliemi japanilaisten vinosilmien kera).

Jorma Ignatius - Valok. Nina Schleifer

Kun jääkärit olivat lähdössä pois Lockstedtin leiriltä 16.5.1916, majuri Bayern julisti pataljoonalle: ”... Pitäkää päämääränne vakaasti silmäinne edessä. Pysykää päätöksessänne, täyttäkää isänmaallinen velvollisuutenne. Käyttäytykää uskollisesti ja toverillisesti Saksalaisia joukkoja kohtaan, jotka Teidän rinnallanne taistelevat venäläisiä vastaan, muistakaa kiitollisuudella Hänen Majesteettiaan Saksan Keisaria, joka on sallinut saksalaisten upseerien ja aliupseerien valmistaa Teidät kelpo sotilaksi. Älkää koskaan unohtako mikä on taistelunne päämäärä: **SUOMEN VAPAUS!**”

Nina Schleifer

TAISTELIJAN PÄIVÄT ILOMANTSIN HATTUVAARALLA

Heinäkuun viimeisenä viikonloppuna vietetään Ilomantsin Hattuvaaralla Taistelijan päiviä. Näinä päivinä muistellaan vuoden 1944 tapahtumia. Tällöin heinä-elokuun vaihteen taisteluissa maamme sai tärkeän torjuntavoiton Ilomantsissa ja samalla tämä voitto varmisti maamme itsenäisyyden säilymisen. Neuvostoliitto oli valmis solmimaan rauhan Suomen kanssa ja luopumaan Suomen valloittamisesta. Tämä oli kolmas kerta, kun osallistuin näille päiville, ja aina siellä on vallinnut luja taisteluhenki ja palava isänmaanrakkaus. Kun viimeksi kävin siellä muutama vuosi sitten, paikalla oli runsaasti taisteluihin osallistuneita. Nyt olivat rivit harventuneet ja vain neljä oli paikalla.

Olin Hattuvaaralla yhdessä Ilmari ja Telleruvo Ojalan kanssa, ja menimme sinne perjantaina. Lauantai käytettiin kiertelemällä vanhoja taistelupaikkoja. Nykyisin alueella on lukuisia muistomerkkejä kertomassa tapahtumista 69 vuotta sitten. Tärkeä paikka on myös Suomen ja ehkä Euroopan unionin itäisin piste, minne on pystytetty paalu merkiksi. Edessä on kaunis järvi, ja järven keskellä olevassa saarella on molempien valtakuntien rajapaalut, Suomen sinivalkoinen, Venäjän punavihreä.

*Suomen sinivalkoinen rajapaalu.
- Valok. Uolevi Langinmaa*

Hattuvaaralla kokoontuvat siellä taistelleet Hämeen Ratsujääkäripataljoonan veteraanit sekä heidän omaisensa ja ystävänsä viettämään kesällä 1944 käydyn Hattuvaaran taistelun muistoa, viime kesänä kokoonnuttiin 27. – 28.7. Näihin päiviin ovat aina kuuluneet yhdessäolon lisäksi kunnianosoitukset Hattuvaaran muistomerkeillä. Keskustelin lauantai-iltana pitkään veteraani Väinö Tölskin kanssa, ja totesin hänen muistinsa olevan edelleen hyvä, mielensä virkeä, ja hän on loistava mies.

Lauantain perinneiltaa vietettiin Taistelijan talolla. Sunnuntaiamu aloitettiin Taistelijan talon alapuolella olevalla kentällä lipun nostolla. Hartauspuheen piti kenttäpiispa Pekka Särkiö ja ev.luutn. Riku Mattila esitti Gustaf Ehrnroothin päiväkäskyn. Tämän jälkeen siirryttiin autoihin ja lähdettiin suorittamaan kunnianosoituksia HRR:n ja URR:n muistomerkeillä.

Lippupartio - Valok. Uolevi Langinmaa

Niitä on neljässä paikassa ja kaikki tapahtuu saman kaavan mukaan. Ensin paikalle saapuu lippupartio, sitten lasketaan seppele tai kukkavihko. Jos jollakin oli sanottavaa kyseisen muistomerkin kohdalla, sen annettiin tapahtua. Komentajana tänä vuonna oli ev.luutn. Riku Mattila.

Päiviä suosi jälleen kaunis sää. Ensi vuonna tulee kuluneeksi 70 vuotta torjuntavoiton saavuttamisesta ja sitä tullaan juhlimaan näyttävästi. Tämä voisi

olla vihje yhdistyksemme osallistumisesta päivien viettoon.

Uolevi Langinmaa

VHSPY:N KESÄN 2014 MATKA VIROON

VHSPY järjestää ensi kesänä 9.–12. kesäkuuta matkan Viroon ja vähän poiketaan Latviankin puolella. Matka alkaa Helsingin Länsisatamasta Tallinkin laivalla kello 7.30 ja kahden tunnin kuluttua saavumme Tallinnaan. Siellä meitä odottaa bussi, joka on koko ajan käytössämme. Ajamme Tarton suuntaan, ja ensimmäinen pysähdys tapahtuu Põltsamaalla, missä tutustumme taidenäyttelyyn ja maistamme sen linnan kellarissa juustoja ja viinejä. Põltsamaata pidetään Viron viinikaupunkina ja siellä on myös suuri elintarviketehdas. Matkamme aikana on tarkoitus tutustua erilaisiin asioihin ja näin aloitamme.

Seuraava kohde on Võru, missä tutustutaan Estonian muistomerkkiin ja Kreutzwaldin museoon. Võru menetti Estonian onnettomuudessa lähes koko kaupungin johtajistonsa. Kreutzwald on Viron Lönnroth. Hän keräsi Kalevipojan runot ja toimi Lönnrothin tavoin pienen kaupungin kunnanlääkärinä. Võrussa pidämme myös pienen kahvitauon.

Matka jatkuu etelään. Mõnisteessa tutustumme kunnostettuun metsäveljien korusuun ja sitten on Latvian rajan ylitys. Latvian puolella yövyimme Aluksnen kaupungissa (entinen Marienburg). Säästä ja voimista riippuen käymme vielä illalla Bejan muistomerkillä, mikä on runsaan 10 kilometrin päässä Aluksnesta. Bejassa sai surmansa seitsemän suomalaista vapaussoturia väijytyksessä, ja heidän muistokseen on kunnostettu kaunis alue.

Aluksnessa nautitaan päivän ateria ja illan voi käyttää kulkien vaikkapa Aluksnen järven rannoilla.

Seuraavana päivänä palaamme takaisin Viroon ja ajamme Värskaan. Kaupunki on Viron kaakkoiskulmalla ja olemme siellä kaksi yötä. Menomatalla sinne käymme Obinitsassa, missä tutustutaan Setulaulajien laulurinteeseen, museoon ja kirkkoon. Käymme vielä Piusan hiekkakiviluolilla. Kolmantena päivänä käymme Podmotsan ja Saatsen kylissä sekä tutustumme setukaisten elämään Setutalossa, missä on ravintola, jossa nautimme aitoa setukaisruokaa. Majaipaikkana Värskassa on Hirvemäen puhkemaja.

Neljäntenä päivänä palaamme Tallinnaan. Käymme ainakin pienessä Põlvan kaupungissa ja sen lähistöllä sijaitsevassa Taevaskodussa. Siellä on mahdollisuus patikoida vajaan kilometrin matka Ahjajoen rantatiellä ja nähdä hienoja hiekkakivikallioita. Jos aikaa on, tutustumme ehkä Peipsin rannan vanhauskoisten kyliin Varnjaan, Kasepähän ja Kolkjaan sekä Alatskiven kartanoon.

Matkan hintaa en pysty vielä sanomaan, mutta se liikkunee 300 euron paikkeilla. Hinta sisältää matkan, majoituksen, puolihoidon ja matkanjohtajien palvelut. Matkanjohtajina toimivat Ismo Tulikorpi ja allekirjoittanut. Pyrimme saamaan 20-25 henkilön ryhmän ja 20 on ehdoton minimi matkan toteutumiseksi. Ilmoittautumisia ottavat vastaan Ismo Tulikorpi, puh. 050 5893 768 ja Uolevi Langinmaa, puh. 050 5375 109.

Uolevi Langinmaa

ALPO SAILO ISÄNMAAN ASIALLA

Alpo Sailo (alunperin Albin Leopold Enlund) syntyi vuonna 1877 Hämeenlinnassa. Hän oli kuvanveistäjä ja taidemaalari, jonka tuotanto edustaa hengeltään pääasiassa kansallisromanttista idealismia. Sailo tunsi velvollisuudekseen muinaisen kansanperinteen tallentamisen ja kalevalaisten runonlaulajien piirteiden ikuistamisen jälkipolville. Myös lukuisat muut suomalaiset taiteen- ja tieteentekijät olivat hänen malleinaan. Häntä voi luonnehtia osallistuvaksi taitelijaksi, joka teki taidetta ihmisen, isänmaansa ja sen kalevalaisen kulttuuriperinnön vuoksi. Hänen elämänsä suuri haave oli kansallisen kulttuurin keskus, Kalevalatalo.

Sailo työskenteli aluksi huonekalujen veistäjänä Bomanin huonekalutehtaassa Turussa saatuaan työn suosituksinaan veistämänsä koristeelliset viivoittimet. Hän aloitteli samalla taideopintojaan, aluksi Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa (nykyisessä Kuvataideakateмиassa) 1895–1897 ja sitten Taideteollisuuskoulussa Helsingissä (nykyisessä Ateneumissa) 1898–1899. Eräänä päivänä Alpo Sailon muovailutyöhön oli kiinnitetty Akseli Gallen-Kallelan käyntikortti. Sailo meni tapaamaan Gallen-Kallelaa, joka tarjoutui ottamaan hänet oppilaakseen Ruoveden ateljeehen, jossa hän valmistti freskoja maailmannäyttelyä varten.

Alpo Sailo oli hyvin vaikuttunut Gallen-Kallelan eli Mestarin kertoessa taiteen olemuksesta ja merkityksestä, ja he jakoivat myös samat isänmaalliset ihanteet. Sailo muisteli myöhemmin, kuinka henkisesti rikastuttavaa oli saada opiskella Kalelassa Gallen-Kallelan luona: ”Eräänä iltana Mestari oli lukenut pitkälle yöhön Aleksis Kiven tekstiä ääneen oppilailleen. Hänen lopetettuaan alkoi

pimeyden keskeltä kuulua hiljaista pianonsoittoa, joka katkesi äkkiä. Mestari harppoi pianon luo, jonka koskettimien päälle hänen vaimonsa oli pyörtynyt mielenliikutuksesta.” Talvi-iltaisain Gallen-Kallela saattoi viedä oppilaansa jäälle hiihtämään. Jäällä hiihtäjät heittäytyivät selälleen ja alkoivat etsiä tähdistöjä, joita ennen lähtöä oli opiskeltu kartan avulla. Opettajastaan Sailo kertoi myös seuraavaa: ”Hän pani pääpainoa siihen, että silmät avautuisivat ja ei hän paljon mitään sitä ennen vaatinutkaan oppilailta, vaikka hän pani piirustamaan ja muovailemaan, mutta niin hän käytti sitä oppilaan pikkutyöskentelyä vaan semmoisena välikappaleena, jonka avulla hän pääsi tarkemmin selittämään ja korjaamaan virheitä ja sen yhteydessä sitten puhumaan.”

Alpo Sailo nuorukaisena - Valok. Marjut Kivelän teoksesta Sydämessä kalevalainen kansa, s. 15

Ajatus Suomen itsenäistymisestä oli Sailolle monien muiden aikalaistaiteilijoiden tavoin hyvin tärkeä. Helmikuun manifesti vuonna 1899 vei Suomelta autonomian.

Kun keisari sitten vuonna 1901 käski asevelvollisuuslailla suomalaiset miehet Venäjän armeijaan, Alpo Sailo lähti kiertämään pitkin Suomea estääkseen kutsuntojen valmisteluja ja kehotti muun muassa pappeja olemaan lukematta kutsunkäskeyjä kirkossa. Olojen tiukennuttua Sailo lähti Suomesta ulkomaille täydentämään taideopintojaan. Hän opiskeli ensin Firenzessä vuonna 1901 ja sitten Budapestissä vuosina 1902–1903. Vapaa-aikansa Sailo käytti ”taisteluharjoitukseen” itsenäinen Suomi mielessään. Hän ratsasti, paini, nyrkkeili ja miekkaili, jotta olisi Suomeen palattuaan valmis tarvittaessa myös koviin otteisiin. Unkarissa hän vaihtoi myös nimensä Albin Enlundista Alpo Sailoksi osana haluaan olla täydellisesti suomalainen.

Palattuaan Suomeen vuonna 1903 Sailo osallistui innolla Suomen itsenäistymispyrkimyksiin. Vuoden 1905 suurlakon aikana Sailo oli mukana luomassa Helsinkiin vapaaehtoista suojeluskaartia ja vuonna 1906 hän oli perustamassa Voimaliittoa, jonka tarkoituksena oli harjoittaa sotilaallisia taitoja vahvistavia urheilulajeja.

Alpo Sailo ateljeessaan. Keskellä olevalla telineellä on Eugen Schaumanin muotokuva, jota Alpo Sailo alkoi muovailta pian sen jälkeen, kun Schauman oli ampunut kenraalikuvernööri Bobrikovin vuonna 1904 - Valok. Marjut Kivelän teoksesta Sydämessä kalevalainen kansa, s. 17

Suomalaisilla aktivisteilla oli tuolloin yhteyksiä myös Venäjän vallankumouksellisiin, koska he tukivat Suomen autonomian palauttamista. Muun muassa Maksim Gorkista tuli heidän ystävänsä, ja Gorkin paetessa Venäjältä Berliiniin vuonna 1906 hän kulki Suomen läpi henkivartijoinaan muun muassa Gallen-Kallela ja Sailo. Venäläinen taiteilija ja vallankumouksellinen Burenin, joka oli järjestämässä Gorkin matkaa, sai Alpo Sailosta ylevän vaikutelman, josta hän myöhemmin kirjoitti Gorkille: *”Hän oli minulle Kalevalan urho, eräänlainen pohjolan kreikkalainen fyysiseltä tuoreudeltaan, ruumiinsa kauneudelta, häneen sisäistyneen hengen aitoudelta.”*

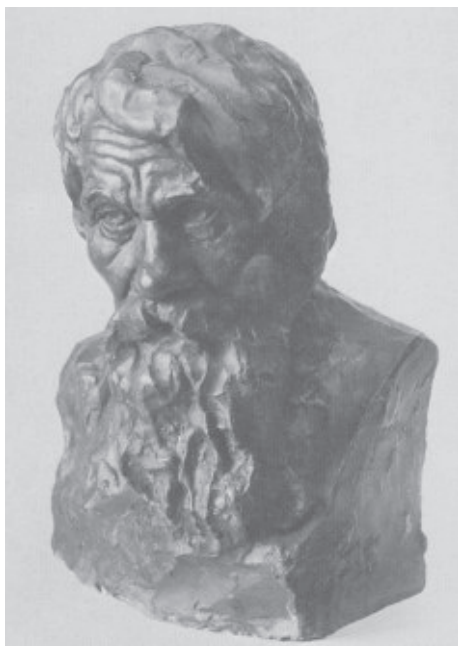
Alpo Sailo osallistui myös jääkäri liikkeen toimintaan, ja lukuisia salaisia kokouksia pidettiin hänen ateljeessaan Antinkatu (nykyinen Lönnrotinkatu) 4:ssä Uuden Suomettaren talon yläkerrassa. Sailon ystävä Toivo Wuorenrinne paljasti, että näihin kokouksiin osallistui useita ”maanalaisiksi” komennettuja jääkäreitä kuten Aarne Sihvo ja Ilmari Relander. Näiltä ajoilta ovat peräisin myös Hallan Ukon ja muutamien jääkärienkin muotokuvat, joista toiset oli muotoiltu savesta, toiset kipsistä.

Wuorenrinne totesi kirjassaan *”Merkkimiehiä lähikuvina”*: *”Antinkatu 4:stä tuli minulle myös se paikka, jossa tutustuin jo nuorena moniin merkkimiehiimme. Akseli Gallen-Kallela oli siellä usein nähty vieras, samoin Robert Kajanus, Eliel Saarinen ja Eino Leino. Myös Toivo Kuula ja Kyösti Vilkuna nähtiin siellä, samoin E.N. Setälä ja Matti Äyräpää – mainitakseni vain osan tunnetuimmista kävijöistä.”* Kerran, vuonna 1911, Eino Leino sattui poikkeamaan sisälle juttelemaan, kun kielentutkija ja poliitikko E.N. Setälä istui Gallen-Kallelan ja Sailon mallina toisen maalatessa ja toisen muovaillessa. Koska keskustelu häiritsi Gallen-Kallelan työtä, hän antoi Alpo Sailolle

merkin, että tämä tekisi jotakin työrauhan palauttamiseksi. Sailo otti möhkäleen savea ja pyysi Leinoa käymään malliksi. Leino istui pari tuntia hiljaa ja tuli samalla ikuistetuksi.

Antinkatu 4:n työhuoneessa hän ikuisti myös ensimmäistä kertaa runonlaulajia, jotka tekivät vuosisadan alkupuolella esiintymismatkoja eri puolille Suomea. Salojen mesikämmeneksi kutsutun Jehkin Iivanan Sailo sai mallikseen vuonna 1906.

Alpo Sailon kipsiteos Iivana Shemeikasta eli Jehkin Iivanasta

- Valok. Marjut Kivelän teoksesta

Sydämessä kalevalainen kansa, s. 34

Tästä vierailusta Sailo on kertonut Marjut Kivelän teoksen ”*Sydämessä kalevalainen kansa*” mukaan: ”Runonlaulajien ystävät olivat järjestäneet Jehkin Iivanan ja hänen seuralaisensa kunniaksi juhlapäivälliset ravintola Kämpissä. Kaupunkilaiset halusivat näyttää saloseutujen ihmiselle kaupungin hienouksia. Jehkin Iivana ei kuitenkaan hämmästellyt eikä ihastellut mitään, söi vain tyynesti. Viimein eräs isännistä kysyi, mitä Jehkin Iivana pitää ravintolasta. Mitä hän arvelee kristallikruunusta? - Tsoma se on, vastasi Jehkin Iivana ja

alkoi kertoa omasta ruokasalistaan, metsäisestä aukeasta, jonka yllä kaartuu öinen tähtitaivas. Yhtä asiaa hän Kämpissä kuitenkin hämmästeli; suurta päivällislaskua. Sen hän pyysi saada mukaansa, sillä ei hänen puheitaan muuten kukaan uskoisi. Lisäksi hänelle ostettiin Kämpin hopealusikka muistoksi siellä syömisestä. Alpo Sailon käydessä myöhemmin Jehkin Iivanaa tapaamassa Kämpin lasku riippui kehystettynä seinällä.” Karelianistisen herätyksen kokenut Sailo teki lukuisia matkoja Karjalaan. Ensimmäinen suuntautui vuonna 1908 Tuupovaaran Öllölään, toinen matka suuntautui Sortavalasta Metsäpirttiin vuonna 1909 ja vuonna 1911 hän osallistui Suistamon laulujuhille.

Vapaus sodan aikana Sailo osallistui Helsingin vapauttamiseen IV pataljoonan komentajana. Hänen silloinen oppilaansa kuvanveistäjä Jussi Mäntynen muisteli myöhemmin: ”*Karkottivat punaiset Alpo Sailon työpajastaan, mutta ei hän työtömänä maleksinut, tarvittiin pyssyjä ja ruiskuja. Kun sitten Helsingin valloitus alkoi, oli Sailolla laitos, jossa oli miehet ja biilit käytettävissä, taisi itse tuoda ensimmäisen vanginkin. Yötä päivää Sailo oli liikkeellä, missä pahimmin paukkui sieltä Sailon löysi. Ei joutanut Sailo kunnolleen syömään ei nukkumaan. Kerran sitten puhelimesta voimat loppuivat, väsymyksestä pyörtyi, eipä säästellyt mies itseään. Valtiolta luvattiin sitten palkkaa tästä työstä. - Ei tätä ole tehty palkan toivossa eikä köyhällä Suomella ole nyt varoja sellaiseen. Me emme huoli rahasta, sanoi Sailo. Sitten jäljestäpäin kun yhdessä asteltiin ja Sailon kengänkorot olivat arveluttavan vinot tuumaili opettajani: - Olis meidän kengänpohjarahat sentään pitänyt ottaa.”* Sailon on kerrottu toimineen myös etappipäällikkönä Uhtualla Vienan Karjalassa hänen vaimonsa, laulajatar Helga Sailon ollessa mukana hoitamassa sairaita. Tämä lienee tapahtunut heimosotien aikana.

Maisteri A.O. Väisänen kertoi matkaltaan Uhtualle, että kun hän päiväkausia oli kulkenut veneessä alas koskia ja soutanut suvantoja, ilmestyi ihmeeksi vastaan tulijakin. Hän päätti valokuvata tämän harvinaisuuden, mutta yllätystä lisäksi vielä veneessä olijat: nuori, rohkea kuvanveistäjäamme, taiteilija Alpo Sailo siellä kiskoi venettä vastavirtaan reippaan emäntänsä kera. Heidän veneessään ollut jääkäri puolestaan näpäytti tämän kuvan ottajan ja niin vaihdettiin uutisia Uhtuan hiljaisessa erämaassa, kunnes taas jatkettiin matkaa. - Valok. ja teksti Suomen Kuvalehti numero 37 syyskuulta 1918

Humanistina Alpo Sailo pyrki auttamaan ihmisiä tilanteen niin vaatiessa. Hänen kerrotaan pelastaneen punaisia vankeja teloituskomppanioiden edestä. Myöhemmin nämä samat vangit veistivät kiitokseksi taiteilijan Kauniaisissa sijainneen kodin edustalle jyhkeät kiviset portinpiilet.

Sodan jälkeen Sailo paneutui täysin voimin työlleen, jossa hän olikin taitava ja ahkera. Wiherjuuri muisteli kirjassaan: ”Sain Sailon suostumaan – niin vastenmielistä kuin hänelle julkinen esiintyminen olikin – ohjelmansuorittajaksi kolmeen juhlaan, joista kaksi oli Lopella ja Sortavalassa 10-luvun jälkipuoliskolla ja kolmas Kotkassa keväällä 1920. Hänen oli määrä näet muovailla näissä tilaisuuksissa ohjelmanumerona jonkun yleisön joukosta valitsemansa henkilön kasvopuurteet. Tätä tarkoitusta varten oli näyttämölle järjestetty tilapäinen

pylväs, jonka päälle oli asetettu isokokoinen savimöhkäle. Työ alkoi. Kuvaaja loi ensin kuvattavaansa, joka seiso i hänen vieressään, tutkivan katseen, pyyhkäisi kädellään vähän viiksiään ja ryhtyi työhönsä. Reippain, melkein poikamaisin ottein taiteilija kävi sitten käsiksi materiaaliinsa. Katsojat seurasivat jännittyneinä, mutta toisaalta hiukan huvittuneinkin työn kehitystä. Määräaikaa ei ylitetty. Kymmenen minuuttia oli juuri ja juuri kulunut. Luomus oli näköisensä, tekee mieli sanoa: ilmielävänä edessämme. Katsojat saivat kokea unohtumattomat hetken: nähdä harvinaisen ohjelmanumeron ja tutustua välähdyksenomaisesti kuvanveistäjän työtapaan.”

Nyt Sailolla oli taas aikaa intohimolleen: kalevalaisen kulttuuriperinnön tallentamiseen. Wuorenrinne kirjoitti: ”Minusta näyttikin toisinaan siltä kuin hän itsekkin olisi tuntenut juuri tässä virityksessä olevansa ikään kuin korkeampien voimien palveluksessa, kuin vaka vanha Väinämöinen, joka istui ilokivelle, suoriel sormiaan ja soitti todellisen kansansa soiton, joka loisteliaisuudessaan etsii vertaistaan.” Sailo jatkoi matkustelua Kannaksen, Laatokan ja Vienan Karjalassa, jossa hän myöhemmin myös toisen puolisonsa Nina Sailon kanssa ikuisti runonlaulajia. Viimeisen kerran he olivat runon mailla jatkosodan aikana. Sailon tunnetuimpia patsaita ovat muun muassa Sortavalan Runonlaulajapatsas vuodelta 1935 ja Larin Parasken patsas Hesperian puistossa Helsingissä vuodelta 1949.

Alpo Sailo kuoli vuonna 1955 ollessaan vaimonsa kanssa kotimatalla työtiloistaan. Innostus työn tekemiseen säilyi viime hetkiin asti. Hänen tiedetäänkin sanoneen ”Mihin minä jään, siitä jatkaa minun vaimoni” ja näin myös tapahtui. Nina Sailo viimeisteli miehensä kesken eräisiä töitä ja jatkoi kansanperinteen tallentamista.

Tämän henkilökuvan loppuun sopivat Alpo Sailon ystävän Toivo Wuorenrinteen sanat: *”Sellainen oli Alpo Sailo: nerokas kuvanveistäjä, suuri kansallisromantikko, omaperäinen ajattelija, pettämätön ystävä, puhdas ihminen, johon hyvin voidaan soveltaa Goethen lausuma ajatus Schilleristä – Hänessä tuskin oli varjoakaan siitä matalasta, joka meitä kaikkia kahlehtii.”*

Lehtemme kanteen on ikuistettu Alpo Sailon luonnos Kajaaniin sijoitettavaksi Vapaudenpatsaaksi. Patsashanketta ei ikinä toteutettu. Seuraava kirjoitus *”Alpo Sailon luona”* on lyhennelmä artikkelista, joka on julkaistu Suomen Kuvalehdessä huhtikuun 19. päivänä 1919.

Nina Schleifer

ALPO SAILON LUONA

Kannattaa nousta kuudenteen kerrokseen Antinkadun neljässä, vaikka sen hissiä korjataan, sillä käynti Alpo Sailon ateljeessa maksaa vai- van ja sieltä palaa täynnä työniloa, tar- moa ja voimaa pitkäksi aikaa jälkeen- päin. Tekijänsä voimaa ja vakavuutta pu- huu jokainen tämän valoisan suojan mo- nista veistoksista, jotka ovat saaneet si- jansa suloisessa sekamelskassa väliaikai- silla seinähyllyllä, lattialla, telineitten päissä ja pakkalaatikkojen päällä.

”Tämä oli melkein valmis jo eilen”, sanoi taiteilija, kun maanantaina, Maarian- päivän aattona tapasin hänet saveen muovailemasta Toivo Kuulan rintakuvaa, jonka piti valmistua seuraavaksi torstaik- si – *”mutta kun sitten illalla valkean va- lossa rupesin sitä vielä korjailemaan, niin se meni vallan pilalle. En tiedä kuinka tuo valo valehteli tuon leuankin noin pitkäksi. Muuten on tämä tällainen työ kaikkein ikävintä”*, sanoi taiteilija osoittaen edessään kauempana olevaa valokuvasuurennosta ja kädessään olevia muutamia amatöörikuvia, *”kun täytyy vain näiden perusteella yrittää muo- vailla”*. *”Eikä tästäkään ole mitään apua”*, sanoi samaan puheeseen puut- tuen hra Mäntynen – Sailon oppilas ja yliopiston äsken perustetun preparaatto- rin viran hoitaja - asettaen oppi-isänsä eteen Toivo Kuulan kuolinnaamion, jon- ka hän juuri oli irrottanut kipsimuotista.

Alpo Sailon veistämä säveltäjä Toivo Kuulan rintakuva.

- Valok. Suomen Kuvalehti n:o 16/1919

Tosiaan tuntemattomaksi olivat vainajan kasvot kutistuneet. Nenä oli kuivunut kokoon terävasärmäiseksi, otsassa näkyi obduseerauksen jälki. Oikean silmän kohdalla oli pieni lovi. Siitä oli mennyt surma sisään nerokkaan hengen maalli- seen asumukseen. *”No siitä ei ole siis mi- tään hyötyä”*, sanoin sivellen surman si- jaa. *”Saa siitä mitat”*, selittivät taiteilijat, kuvaillen samalla miten vaikeissa olo- suhteissa naamio oli täytynyt ottaa. Ruu- mis oli ollut jo haudassa, kun se tapahtui. Ja taas vuoli taiteilija sormellaan palan savea hänen silmälleen liian pitkäksi val- hevalaistuksessa valahtaneesta leuasta. *”On kummallista”*, sanoi hän kesken kai- ken, *”kuinka tuo Kuula rupeaa yhä*

enemmän näyttämään Beethovenilta, kun sitä muovailee. Eilen illalla se oli vallan sen näköinen. Katsokaapas vain hänen suunsa ympäristöä esim. noin lujasti suu puristettuna kiinni. Ja leuka ...” Ohi menneen siveli taiteilija savikuvan nenää, otsakulmaa ja syventyi taas leuan tutkiskeluun. Sillä tavalla tehdään työtä taiteilijan työpajassa.

Mutta Kuulan kuvan tekeminen oli tullut aivan yhtäkkiä, kesken kirjavan kiireen. Sailolla oli samaan aikaan monia muita töitä kesken. Ainakin puolikymmentä märkään rähtiin kiedottua teosta seisoi eri telineillä hänen ympärillään kesken-tekoisina: sympaattinen eversti Ekström, intelligentti professori Engström sekä sankarillinen kirjailija Vilkuna.

Alpo Sailon veistämä eversti Ekströmin rintakuva.

- Valok. Suomen Kuvalehti n:o 16/1919

”Siinä on harvinaisen sympaattinen mies”, sanoi Alpo Sailo kehittäen merkkiä riepua, jotka estivät eversti Ekströmin savikuvaa kuivumasta ennen kuin kipsisvalaja saa sen jähmetettyä kovempaan aineeseensa. Ja kuinka verrattomasti onkaan taiteilija saanut esille juuri tämän

piirteen tässä oikeassa sotilasprofiilissa, jonka kummallisuutta ei ensi katseella helposti älyä: nenän ja otsan samaviivaisuutta. *”Minä sanoinkin”,* sanoi Alpo Sailo, *”eversti Ekströmille, kun hän täällä istui mallina, että meistä suomalaisista on hieman outoa nähdä meille sympaattinen ruotsalainen, joka samalla tuntee sympatiaa suomalaisia kohtaan”,* johon puhuteltu oli myhäillen vastannut: *”Eihän voi tuntea muuta kuin sympatiaa sellaista kansaa kohtaan kuin Suomen”,* ja oli hän vakuuttanut, että jos hänen kohtalonsa on kalpaa kalistella vielä loppuikänsäkin, niin mieluummin hän tekee sen suomalaisten rinnalla.

Mutta siirtykäämme vielä mielenkiintoisempiin töihin. Alpo Sailo, jolla ei ole varsin vähäiset ansiot kapinan kukistamisessa ja joka ei ole pysynyt erossa siitäkään, mitä Itä-Karjalamme hyväksi on yritetty, joutui viimeksi mainituissa puuhissaan käymään Kajaanissakin. Täällä pari paikallista johtohenkilöä, seminaarinjohtaja Rihtniemi ja tuomari Paloheimo olivat pyytäneet häneltä luonnosta vapaussotamme muistopatsaaksi Kajaaniin, osoittaen samalla erään korkeahkon paikan Ämmäkosken partaalla. Kun ehdotettu paikka on vielä hyljeksittyä laitakaupunkia, jonka järjestelemistä ei ole koskaan ajateltukaan, tuntui Sailosta vapauden patsaan pystyttäminen tänne kuin ”päivällisen kattamiselta rikkatunkiolle”. Samalla kun hän kävi miettimään patsaan muotoa, ryhtyi hän sen vuoksi heti suunnittelemaan myös paikan järjestelyä. Paraskin patsas sopimattomassa ympäristössä ei vastaa tarkoitustaan – sen ymmärtää sanomattakin – mutta Alpo Sailo on ottanut erikoisesti tämän vapauspatsaan pystyttämisen tavallista arkaluontoisemmalla kannalta, samoin kuin sen luonnoksen itse patsaaksi, jonka kauniita suhteita ja ylevää ajatusta saamme ihailen aavistaa kansilehdellämme olevasta jäljennöksestä.

Kuva esittää uljasta talonpoikaista ratsastajaa, joka on tullut jo jonkun matkaa pientä ravia ja sitten yhtäkkiä seisauttanut hevosensa, jonka takajalat ovat sen johdosta notkistuneet taaksepäin etujalkain työntäytyessä suorina eteenpäin maata vasten vauhtia pidättäen.

Taiteilija on tällä eloisalla toimintakuvausella ja sen yksityiskohtaisessa suorituksessa tahtonut kuvata vapaustaistelumme vakavuutta. Monia valkoisten kohteja saatiin hävittää, ryöstöjä, murhapolttoja, vangitsemisia kidutuksineen toimeenpanna, ennen kuin valkoisen Suomen mies uskoi, ettei muu auttanut kuin käydä aseeseen ja nousta sotaratsun selkään. Mutta kun hän tähän oli ryhtynyt, seisoi hän myös valmiina niin kuin taiteilijamme muovaama talonpoika ankara, mutta vakava katse iänkin jo aha-voittamalla kasvoilla, ikään kuin tahtoen sanoa: *"Tässä minä nyt seison, tuli mitä tuli."*

Patsaan yksityiskohdatkin puhuvat vapaussodasta. Talonpoikainen ratsastaja kuvaa valkoisen Suomen talonpoikaista armeijaa, erilaiset vaatekappaleet sen varustusten kirjavuutta. Ensimmäinen yhteinen merkkihän valkoisilla joukoillamme oli suojeluskuntalakki, joka ratsastajilla oli sentapainen, minkä näemme kuvassa. Talvilakki muistuttaa meitä myös vuodenajasta, jolloin sotaa käytiin. Käteen aikoo taiteilija ratsastajalle antaa vielä kirveen tai jonkun muun vähemmän nykyaikaisen sota-aseen aseistuksen puutteen kuvaukseksi.

Toimeksiantajainsa ehdotusta pystyttää patsas kaupungin asutun alueen ulkopuolelle ei taiteilija Sailo voinut hyväksyä, minkä takia hän suunnitteli alueen vastaista järjestelyä tulevan patsaan sopuuhtaisena ympäristönä. Avukseen kutsumansa arkkitehti Martti Paalasan

kanssa hän onkin tarkoin miettinyt, minkälaisen ympäristön tulisi olla. Tarkastellessamme arkkitehti Paalasan laatimaa luonnosta paikan järjestelyksi huomaamme, että patsas on ajateltu taiteilijain rakennettavaksi ehdottaman vanha-aikaiseen historialliseen tyyliin suunnitellun raatihuoneen eteen – ei keskelle, vaan vasemmalle puolelle, niin että patsaan piirteet astuisivat selvemmin ja rauhallisemmin esiin akkunatonta rakennuksen nurkkausta vasten kuin miltä se vaikuttaisi koristeellisten keskiportaitten kohdalle pystytettynä. Raatihuoneen edusta on muuten tarkoin myös suunniteltu, ympäristön talojen korkeudet yms. niin että kokonaisuus on ehjä ja täydellinen.

Alpo Sailon ja Martti Paalasan ehdotus Kajaanin vapaudenpatsaan ympäristöksi.

- Valok. Suomen Kuvalehti n:o 16/1919

Tuleeko tästä kauniista suunnitelmasta mitään, on ajan ja paikkakuntalaisten asia. Ne ja varsinkin viimeksi mainitut ovat majesteetteja, joista paljon riippuu. Älkööt kuitenkaan käyttäkö tätä valtaansa niin kuin muuan entinen majesteetti, jonka ansiosta meillä on yliopiston juhlasali puolipyöreä, kun hän katsoi ehdotetun kokopyöreän liian komeaksi Suomen yliopistolle.

L.M. Wiherjuuri

KYNTTILÖIDEN SYTTYESSÄ

Itсенäisyytemme aamunkoitossa nuorten miesten matkatessa jääkärikoulutukseen Saksaan viestitettiin etappireittien varrella ikkunalaudalle asetetuilla kahdella kynttilällä, että talo on turvallinen levähdyspaikka. Tänäkin vuonna tuhansissa kodeissa sytytetään itsenäisyyspäivänä ikkunoihin kaksi kynttilää. Niiden loistetta odotellessa voimme miettiä hetken itsenäisyyttä ja vapaustaisteluita.

Yleisenä käytäntönä on kutsua Yhdysvaltojen irtautumista Isosta-Britanniasta vapaussodaksi (the American War of Independence), vaikka sota loppui vasta vuonna 1783 eli seitsemän vuotta itsenäisyysjulistuksen jälkeen. Vuosina 1775-1777 sodan osapuolina olivat Iso-Britannia ja kolmetoista siirtokuntaa, jotka julistautuivat vuonna 1776 itsenäisiksi nimellä Amerikan Yhdysvallat. Amerikan kansa jakautui kahtia: 45 % väestöstä kannatti patriotteja eli Amerikan valtakumouksellisia 20 % ollessa lojalisteja eli Ison-Britannian kannattajia. Sodan alkaessa amerikkalaisilla ei ollut vakinaista armeijaa vaan jokainen siirtokunta oli vastannut puolustuksestaan miliisin avulla. Sotatoimien koordinoimiseksi siirtokuntien kongressi asetti vakinaisen armeijan ja nimitti George Washingtonin sen johtoon. Sodan aikana vakinaisessa armeijassa ja miliisijoukoissa palveli yhteensä noin 250 000 miestä, samanaikaisesti aseissa oli kuitenkin korkeintaan 90 000 sotilasta. Vastapuolella taisteli 50 000 lojalistia Ison-Britannian armeijan rinnalla. Ranska, Espanja ja Alankomaat liittyivät sotaan patrioottien puolelle vuonna 1777. Vuonna 1783 Pariisin rauhansopimuksessa Iso-Britannia tunnusti Amerikan Yhdysvallat.

Koska siirtokunnat saavuttivat sodan seurauksena itsenäisyyden, on nimitys Yhdysvaltain vapaussota osuva. Kukaan ei taida rohjeta väittää, että sodan nimityksen tulisi olla Yhdysvaltain ensimmäinen sisällissota.

Tuntuuko tutulta? Tuleeko mieleen joku muu valtio, joka julistauduttuaan itsenäiseksi ajautui sotaan, jossa kansalaiset taistelivat keskenään saaden apua entiseltä emämaalta ja muilta ulkovalloilta? Niinpä - näinhän juuri Suomessakin kävi.

Kiitollisina vapaustaisteliijoillemme toivotamme lukijoillemme juhlovaa itsenäisyyspäivää.

Kynttilöiden valo ja lämpö kuuluvat olennaisena osana myös joulun viettoon. ”Mäen rinteiden alla talo töröttää, joka ikkunalla kaksi kynttilää”, lauletaan tussa Joulukirkkoon-laulussakin. Toivotamme sen myötä rauhaisaa joulun aikaa ja valoisaa uutta vuotta.

Jyrki Uutela & Nina Schleifer

KUTSU SYYSKOKOUKSEEN

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n syyskokous pidetään **torstaina 28.11.2013 klo 18.30 Helsingin Väestönsuojelumuseossa**.
Kahvitarjoilu.

Esityslistalla ovat sääntöjen 9. pykälän määräämät asiat:

1. Kokouksen avaus
2. Kokouksen laillisuus ja päätösvaltaisuus
3. Kokouksen järjestäytyminen
4. Kokouksen työjärjestyksen hyväksyminen
5. Vahvistetaan tulevan vuoden 2014 toimintasuunnitelma ja talousarvio
6. Päätetään jäsen-, liittymis- ja kannatusmaksujen suuruus
7. Valitaan hallituksen puheenjohtaja sekä hallituksen erovuorossa olevien jäsenten tilalle uudet jäsenet
8. Valitaan kaksi toiminnantarkastajaa ja heidän varamiehensä

Hallitus

KUTSU YHDISTYKSEN TAMMISUNNUNTAIN JUHLAAN

Tervetuloa juhlimaan tammisunnuntaita
tiistaina 28.1.2014 klo 18
Ostrobotnian Chydenia-kabinettiin.

Juhlapuheen pitää valtiotieteiden tohtori Martti Häikiö
aiheenaan P.E. Svinhufvud ja jääkäri liikkeen synty.
Ohjelmassa on lisäksi tervehdyspuhe, vainajiemme muistaminen
sekä Kaaderilaulajien kvartetin esityksiä.
Illalliseksi nautimme paistibuffetin herkkuja kuohuviinilasin kera.

Tumma puku ja suuret kunniamerkit.

Pyydämme ystävällisesti, että ilmoittaudutte sitovasti Liisa Virangolle
viimeistään 20.1.2014 ja maksatte illallisen hinnan 35 eur yhdistyksemme
Nordean tilille *FI45 1299 3000 0798 81* viitenumera 1009.

Hallitus

Vapaussodan Helsingin seudun perinneyhdistys ry:n hallitus

Puheenjohtaja Markus Uomala
Omenamäenkatu 5 C 37, 00990 Helsinki
puh. 0400 709 323
s-posti: markus.uomala@netti.fi

Varapuheenjohtaja Liisa Viranko
*Tilaisuuksien käytännön järjestelyt ja
ilmoittautumiset tilaisuuksiin*

s-posti: liisa.viranko@salnet.fi

Varainhoitaja Anton Eskola

s-posti: anton.eskola@helsinki.fi

Sihteeri Juhani Pulkkinen

s-posti: juhani.pulkkinen@saunalahti.fi

Jäsen Pekka Lampén
Jäsenlehden postitus

s-posti: mlampen@welho.com

Jäsen Sirkka Valkjärvi
Materiaalimyynti

s-posti: sirkka.valkjarvi@gmail.com

Jäsen Paul Voss
Jäsenrekisteri ja jäsenposti

s-posti: ap.voss@welho.com

*

Kunniapuheenjohtaja Uolevi Langinmaa
(puheoikeus)

Varainhoitaja tiedottaa

Pyydämme jäseniä maksamaan yhdistyksen jäsenmaksun **22 euroa** vuodelle 2013 yhdistyksen pankkitilille **FI45 1299 3000 0798 81**. Viitenumero on **2040**.

Lehden osoitetarraan on merkitty vuosiluku siltä vuodelta, jonka osalta jäsenmaksu on viimeksi suoritettu. Jäsenmaksuista vapaille ei ole merkitty vuosilukua lainkaan.

Kirjat ja muut myyntiartikkelit toivotaan maksettavan yhdistyksen tilille viite- numerolla **1122**.

Varainhoitaja vastaa kaikkiin talousasioita koskeviin tiedusteluihin.

Vie vapauden ja itsenäisyyden viestiä eteenpäin tuleville sukupolville.
Tilaa Vapaussoturi!

Yhteydenotot puh. (03) 223 0845

TULEVAA OHJELMAA

- Su 17.11. Perinteinen käynti Porvoon Saksanniemessä**
Lähtö yhteiskuljetuksella (hinta 20 eur) **klo 10.45 Marskin patsaalta** (huom! muuttunut paikka). Kunnianosoitukset Saksanniemen muistokivellä ovat **klo 12**, jonka jälkeen nautimme Porvoon reserviupseerien tarjoamat kahvit. Vapaussodan muistomerkillä Porvoon tuomiokirkon pihalla järjestettyjen kunnianosoitusten jälkeen on vuorossa omakustanteinen lounas Ravintola Seireenissä (Linnankoskenkatu 45).
Ilmoittautuminen Liisa Virangolle viimeistään pe 8.11.
- To 28.11. Yhdistyksen syyskokous**
Yhdistyksen virallinen syyskokous pidetään Väestönsuojelumuseossa (Siltavuorenranta 16) **klo 18.30**, ks. kutsu sivulla 26.
- Pe 6.12. Itsenäisyyspäivän kunnianosoitukset**
Itsenäisyyspäivänä kokoонnumme kunnianosoituksiin **klo 12** Vanhankirkon puistossa.
- Ti 10.12. Lounasluento klo 12.30: Punaisten vankina**
Yhdistyksemme pitkäaikainen jäsen Liisa Hongisto kertoo punaisten vankina olleen isänsä Lennart Åströmin vaiheista tämän päiväkirja-merkintöjen pohjalta.
- Ti 28.1. Tammissunnuntain kunnianosoitukset**
Tammiasunnuntaina kokoонnumme kunnianosoituksiin **klo 11.30** Hietaniemessä ja **klo 12** Vanhankirkon puistossa.
- Ti 28.1. Tammissunnuntain juhla**
Vietämme Tammissunnuntain juhlaa Ostrobotniassa klo 18. Juhlapuheen pitää valtiotieteiden tohtori Martti Häikiö aiheenaan P.E. Svinhufvud ja jääkäri liikkeen synty, ks. kutsu ja ilmoittautumisohjeet sivulla 26.
- Ti 11.2. Lounasluento klo 12.30: Suomen itsenäisyys**
Valtiotieteiden tohtori Seikko Eskola pohtii Suomen itsenäisyyttä ulkomaisessa vertailussa.
- Ti 11.3. Lounasluento klo 12.30: Bertel Paulig**
Valtiotieteiden maisteri Kari J. Talvitie kertoo Bertel Pauligin toimista itsenäistymisvaiheessamme.

Lounasluennot järjestetään Ostrobotniassa (Museokatu 10). Tilaisuuden aluksi kuuntelemme Jääkärimarssin, sen jälkeen on esitelmän, kysymysten ja keskustelun aika ennen yhteistä lounasta (omakustannushinta noin 25 €). Kuullos pyhä vala lauletaan myöhemmin, mutta yhdessäolo voi jatkua. – **Ilmoittautumiset viimeistään edellisenä perjantaina Liisa Virangolle puh. 0500 605 523 tai liisa.viranko@salnet.fi**